

Fogarassy Miklós

## Egy zseniális magyar novellista

### Pár szó Szabó Istvánról

A történet úgy kezdődött, mint „a mese”. Volt egyszer egy kicsiny falu Zala megyében, Keszthelyhez közel. Akkor még úgy hívták: Czerszeg. (Később lett Czerszegtomaj, a községet, a környező vidékkel együtt, az 50-es években jó időre Veszprém megyéhez csatolták). Ebben a faluban egy későn házasodó parasztembernek 1931 márciusában fia született<sup>25</sup>. Az apa 8-12 hold földet művelt és hamar megözvegyült. Szabó István, aki 1976-ban halt meg, de a múlt századi magyar irodalom egyik legragyogóbb novellistájaként tart számon (kellene, hogy számon tartson) az irodalmi emlékezet, már kislányként igen hamar megtanult olvasni. Kora gyerekkorában „könyvfaló” lett, és kamasszá serdülve is esténként – pedig napközben együtt kaszált, kapált apjával a földeken, fát is hasogatott az udvaron a konyhai sparheltbe – a petrólámpa világánál is állandóan csak a ‘könyveit bújta’. A kissé morc, kevés beszédű gazda rosszalotta, furcsállotta, hogy ilyen ‘mihasznaságokkal’ foglalkozik a fiacskája. Igaz, kicsit vézna is volt, betegségekre hajlamos, de azért a mezőn igyekvően dolgozott. Keszthelyen polgári iskolát végzett (ahová piacolni is járt az eladható terményekkel). Egyebek mellett Móriczot, József Attilát, Dosztojevszkijt, Csehovot, Gorkijt olvasott és novellákat irogatott titokban füzeteibe. Az ‘50-es évek elején – a Rákosi-éra legmélyebb időszaka volt ez!– vette a bátorságot (a veszprémi muzeológus Vajkai Aurél<sup>26</sup>, aki az egyik első mentora és atyai barátja volt, biztatta fel erre a lépésre), levelet írt Kodolányi Jánosnak, aki Balatonakarattyan élt akkoriban nagy-nagy nyomorban. Több évig tartó levelezésük szellemi fejlődésregényként is olvasható<sup>27</sup> kötetben. Néhányszor meg is látogatta Akarattyan a mesterét; aki különböző filozófusok és misztikusok olvasására is sarkallta.

Szabó István, hogy pénzt keressen, egy időben traktorista is volt, illetőleg építkezéseken dolgozott segéd munkásként. Az olvasás, az írás meg a fizikai munkák mellett akadt más elfoglaltsága is: keszthelyi muzeológus barátai biztatására Czerszegtomaj dűlőneveit, tájszavait és a szénagyűjtéssel kapcsolatos kifejezéseket gyűjtötte össze; dicséretes munkáját a debreceni egyetemen akkoriban szerkesztett tájnyelvi atlaszba dolgozták bele a nyelvjáráskutató tudósok.

Történt pedig, hogy Jankovich Ferencnek<sup>28</sup>, akivel szintén levelezésben állt, 1953 tavaszán sikerült rávennie Szabót, hogy mint „népi káder” jelentkezzen az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahova érettségi nélkül is felveszik magyar szakos hallgatónak. A korabeli hivatalos jelszó az volt: munkás és parasztkáderek az egyetemekre! Pista nehéz szívvel hozta meg ezt a döntést: nem akarta idősebbé apját, aki nem volt hajlandó a ‘tévesztésébe’<sup>29</sup> belépni, magára hagyni a véget nem érő gürcölésben. A fővárosba került, és a Ménesi úton amolyan diákszállóvá züllesztett „Eötvös Kollégium” lakója és egyetemista lett. Nagy-nagy olvasottságával, műveltségével csak fél évig bírta a bolsevik ideológiával teletömött egyetemi órákat (Kodolányinak írta: nem szeretné megutálni az imádkolt irodalmat, amelynek gyerekkorától hívévé szegődött), fogta magát és kiiratkozott az intézményből. Az ezt követő években sok-sok fővárosi albérletben lakott.

Csak hogy – és számomra úgy hat ez ma már, mint valami mesei fordulat – a kollégiumban, meg az egyetemi folyosón, órákon összeismerkedett pár, vidékről származó fiatalemberrel, akik többségükben könyvtáros szakra jártak, s akikhez a következő két évtizedében baráti hűséggel ragaszkodott. Az ekkor szövődő barátságokat az is éltette, hogy – miközben megjelent első novellája az „Új Hang” folyóiratban („A lázadó”)– naphosszat könyvtárban (elsősorban a Széchenyiben) ült és olvasott, és e pályakezdő könyvtáros-barátok (az alábbi levelek kiténtetett címzettjei: Kiss Jenő, Bereczky László, a zalaegerszegi születésű Papp István<sup>30</sup>) nagy-nagy szeretettel támogatták, segítették remek, szellemes pajtasukat, akiben felismerték a fényes tehetséget. Szabóval néha kocsmákban, presszókban találkoztak, de a novellista szenvedélyes és remek levélíró is volt és humorral átítatott episztoláit alkotói gondossággal vetette golyós-

25 *Segédegyenesként az olvasónak: érdemes Tiszacsécs szülöttjére, Móricz Zsigmondra, az ő 1879-es születésére gondolni; és ez az összehasonlítás talán túlzó, és meg is téveszthet valakit.*

26 *Ld. 6. levél*

27 *Ld. Kodolányi János és Szabó István levelezése. Szerk. és utószó Csűrös Miklós. Bp. 1999. Holnap Kiadó.*

28 *Jankovich Ferenc (1907-1971) költő, író, műfordító*

29 *Korabeli „szakszó”: termelőszövetkezeti csoport*

30 *A címzettekéről a szükséges tudnivalókat ld. a levelek jegyzeteiben.*

tollával papírra. Ha meg is kellett járnia az élet, a betegségek pokoli köreit, szíve melege, villódzó trapézmutatványokra képes szelleme nem hagyta cserben – játékos volt, mint egy kölyökkutya és komoly, mint egy koraérett filozófus.

Elbeszéléseiben gyermekkora paraszti világának élményeit dolgozta fel; az ábrázolás plaszticitása jellemzi és megkapó, mély líra járja át – a Csehovon, a korai Gorkijon, Hemingwayen iskolázódott – novelláinak feszes, tragikus íveit. *A lázadó* címen jelent meg első kötete (1956); a másodikban, amelyért a József Attila-díjat kapta (*A varázslat kertje*, 1963) és az életében még megjelent harmadikban (*Ne nézz hátra*, 1972) olvashatók igazi kisprózai remeklései.

Az utolsó éveiben született novellái és önéletrajzi írásai posztumusz kötetében váltak hozzáférhetővé (*Iskola a magasban*, 1977). Az életművét összefoglaló könyv – Győri János szerkesztésében – 1999-ben a Szépirodalmi Kiadónál látott napvilágot (*Isten teremtményei*).

Az alábbi levélcsokor a könyvtáros barátok hagyatékában, illetőleg birtokában megmaradt, eddig még nem publikált Szabó-leveleket tartalmazza.<sup>31</sup>

Zala nagy szülötte volt; íróként és emberként egyaránt.

## Szabó István levelei barátaihoz

Közzéteszi: Fogarassy Miklós

1.

Szabó István és Korbuly Dezső<sup>32</sup> közös postai levelezőlapja  
Schmidt Gyula<sup>33</sup> egyetemi hallgatónak, Móra, 1954 (?) [augusztus]

(A lap versoja)

Kedves Gyuszi! Igyekszem kéréseidre fontossági sorrendben válaszolni. Az egyetemi „oktatás” szept. 2-án kezdődik. Eleinte a Mária utcában laktunk Pistával, de onnan kiciánoztak minket, s így visszakerültünk az Eötvösbe. Bandi meg-nősült (requiescant in pace). A 181-es számot elintéztem, ágyat foglaltunk. Egyéb hír nincs, csak az, hogy szomorú szalmák vagyunk s Pista 10 kilós regényt ír. Üdv. Dezső

Ui.: A lapot őrizd meg! Irodalomtörténeti dokumentum (ára 1.000 forint).

(A lap rectoja)

Kedves Gyuszi, engedélyt kaptam gyámomtól, hogy néhány sort írhassek Neked. Nehezen várunk, hogy mesélj valamit nekünk, savanyú pestieknek a külvilágról. Remélem, néhány móri kislányt meghasonlásba kergettel e nyáron; állj bosszút a nőknön a mi nevünkben is. Dezső lódit, a regény 5 kg lesz, minősége teljesen súlytalan, azaz nulla. Különben is már csak Dezső kedvéért írom, mert a napi teljesítményt ő este elolvassa, s szeretné az egészet is végigolvasni. Szeretettel üdvözl: Pista

2.

[Szabó István képes levelezőlapja Keszthelyről Kiss Jenő<sup>34</sup> „főkönyvtáros helyettesnek”]

Címzés: Budapest, VIII. Széchényi Könyvtár [1956 (?) nyara]

Kedves Jenő! Jaj annak, aki népi származék létére nyaralásra adja a fejét. Sóvárogva gondolok vissza az olvasóterem hűvös félhomályára. Hülyeség az egész üdülés-dolog, holnap azért is nekiálllok aratni. Írni nem tudok e hőségben, tehát megbüntettem magam, s ugyanakkor jogot szerzek orca verejtékemmel, hogy ne szégyenkezve rácsáljam egy éven át a kenyeret. A 9-es székét időnként törölgesd le a portól; igényt tartok rá. Szeretettel: Szabó István

31 *Előzményei*: – Holmi, 1990. november (*Réz Pálnak, Domokos Mátyásnak, Kamondy Lászlónak, Nagy Lászlónak, Győri Jánosnak és Farkas Lászlónak írt levelek*. Szerk.: Győri János); – Kelet-Európa 1992. sz. („Még jobban létezik, aki ver” *Levél Bereczky Lászlóhoz*. Részlet); – Hítel, 2002. 10. sz. (Szabó István és Korbuly Dezső levelei); – Holmi, 2008. (*Szabó István levelei könyvtáros barátaihoz*. Közzéteszi: Fogarassy Miklós).

32 *Korbuly Dezső (1933) könyvtár szakos egyetemi hallgató volt, 1956-ban külföldre menekült; Münchenben történészként doktorált. Neves Közép-Európa szakértő történész és gazdasági szakember lett.*

33 *Szabó és Korbuly móri illetőségű évfolyam- és kollégiumi szobatársa.*

34 *Kiss Jenő könyvtáros. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatójaként ment nyugállományba; meghalt.*

3.

[Szabó István képes levelezőlapja Berezcky Lászlónak<sup>35</sup>]

Rügen, Bergen (NDK)

1960. dec. 2.

Kedves Barátom! Itt vagyok fönn Északon (a németek keletnek hívják)<sup>36</sup> és elmondhatom, hogy régen nem volt rám ilyen hatással egy táj (még a Balaton-vidék sem). Minden különös; erdők, városok, emberek, sőt a Nap szöge is; ez már inkább Skandinávia, és nép a tenger népe. Az ő-s-elem (a More) nagyon megrendítő, naphosszat elálldogálnék a partján. Gondolj rám szeretettel! Szabó<sup>37</sup>

4.

[Szabó István képeslapja Moszkvából Berezcky Lászlónak<sup>38</sup>]

1966. máj. 7.

Erővel, hittel és öntudattal megtöltekezve a Nagy Földön, mint afféle zarándok – kívánom neked is, a sötétben tévelygőnek, hogy minél előbb szálljon rád a megvilágosodás kegyelme. Baráti üdvözléssel: Szabó

5.

[Szabó István levele Kiss Jenőnek]

1971. dec. 28.

Kedves Jenő! Piroskától<sup>39</sup> tudom, hogy értesültél hollétem felől, sőt nemes szándékat is említette, miszerint hajlandó lenné meglátogatni, ha ez számomra nem lenne kellemetlen.

Kedves öregem, hogy képzeled, ilyesmiket kérdezni! Nagyon jólesne, ha eljönnél és beszélgethetnék veled; azt hiszem, leginkább erre van szükségem, a barátaim törődésére.

Tény, hogy nagyon szégyellem, hogy itt vagyok, ahol vagyok<sup>40</sup>, de ennek nagyrészt én vagyok az oka, vessek magamra. Az elrejtőzésnek és minden egyén struccpolitikának nincs semmi értelme. Gyere tehát, és lásd, hova jutottam.

Egy szívességre azonban megkérlek. (Mint mindig.) Az a helyzet, hogy egész jó viszonyban vagyok a főorvossal, ellát könyvekkel és én egy könnyelmű pillanatomban – hogy szívességét viszonzzam – megígértem neki, hogy megszerzem Páskándi Géza erdélyi író „Az eb olykor emeli a lábát” c. könyvét. Vajon tudnál-e segíteni e dologban? Csak kölcsönbe kellene, de a főorvos jóindulatát biztosítanám vele.

Kedves Jenő, ha jössz, szerda napon gyere, 4-től 6-ig van látogatás.

Szeretettel üdvözöl és boldog újévet kíván: Pista

Cím: II. Vöröshadsereg útja 116. III/B férfiosztály

35 Berezcky László könyvtáros, író. Az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Intézetének lett az osztályvezetője; éveken át az „Új Könyvek” című könyvtári állománygyarapítási tanácsadó folyóirat, majd a „Könyv, könyvtár, könyvtáros” c. szakmai lap szerkesztője volt. Kisregényei: *Okulásul fiamnak*, 1975; *Lovak Koháron*, 1986. A levelező-partnerek közül – különösen a 70-es években - valószínűleg Berezcky László volt talán a legjobb barátságban Szabóval. Meghalt.

36 Szabó István írószövetségi küldöttként járt az NDK-ban.

37 *Idővel jól megtanult németül: Egy Brecht-kötet (Irodalomról és művészetéről, 1970) társ-fordítója és W. Schreyer: A sárga cápa c. regényének fordítója (1971).*

38 *Íródelegáció tagjaként időzött Moszkvában.*

39 Szabó István felesége.

40 A „Lipót” alkoholelvonó osztálya.

6.

Szabó István levele Vajkai Aurélnak<sup>41</sup>

[1973. március]

Kedves Aurél Bácsi!

Most aztán összegyűlt akkora kazal mondanivalóm, hogy azt sem tudom, melyik sarkán fogjak hozzá. Ész nélkül ne csináljuk, kezdjük talán az Aurél bácsi előző, haragos levelével. Meglátjuk, indokolt volt-e.

Sem a magatartásom, sem érzelmeim nem változtak Magával szemben, immár 27 éve – erre céloz a könyvembe írt dedikáció is. Tehát szó sem lehet semmiféle negatív változásról, még kevésbé lelki rejtélyről. Egyszerű a magyarázat. Ábécé sorrendben összeírtam, kinek küldök tiszteletpéldányt<sup>42</sup>, nem tehetünk róla, hogy Aurél bácsi neve V-vel kezdődik. (Egyébként két-három nap múlva ment volna a könyv.) Egyszer akartam akkurátus lenni, de ez is visszafelé sült el. Úgy látszik nem való ez a magyarnak. Sajnálom, hogy félreértés származott belőle.

Most pedig térjünk át a másik, súlyosabbnak látszó ügyre.

A múlt év októberében, Terus néni révén megbeszélte, vasárnapi látogatás énmiattam való elmaradásáért csak most merék bocsánatot kérni. Már régóta noszogatom magam: Szabó, embereld meg magad, mert hallgatásoddal csak súlyosbítod a helyzetet. Telt-múlt az idő és mulasztásom súlya nemhogy könnyebbedett volna, inkább egyre nehezebbé vált. Röviden fölvezetem, mi történt *akkor*.

Már annak a bizonyos vasárnapnak a szombatján, estefelé, facsarást éreztem a szívemben, szúrást meg nehéz légzést. Tapasztalatlán tudom, hogy ilyenkor legjobb veszteg maradni. Aurél bácsi jól emlékszik rá, hogy legényke koromban nem a fizikumomnak megfelelő, nehéz testi munkát végeztem, és akkor még győztem. Mégis kifejlődhetett egy szép kis szívizom elfajulás – amit jóval később „kiugrasztott” a több éves, esztelen alkoholizálás. Ehhez járult még az erős dohányzás: szívkoszorúér-szűkület, tüdőtágulás – és maga a zaklatott, városi élet; ez nem labilis idegzetű embernek való. (Mégfigyeltem: a paraszt-származékok igen nehezen boldogulnak itt az aszfalton. Nem azért, mert szájtátiak lennének.)

Az ingatlaneladás<sup>43</sup> körüli huzavonák, illetve a hivatalos bürokratikus hercehurca eléggé megviselt, ráadásul Pesten felejtettem a gyógyszeremet is. Pedig nagyon szerettem volna Magával találkozni, az ügyeimet nagyjából elintéztem – mégis ágyban maradtam délutánig. Nagyon szégyelltem, hogy nem tartottam meg az ígéretemet és még üzeni se tudtam senkivel. A koraesti gyorssal elutaztam, mielőtt valami nagyobb baj nem történik. Csodálkozom, hogy a kis Gizi (Györeiné) által nem értesült erről, vagy valaki mástól a Mosdóssy-rokonság révén. Aurél bácsi első levele igen rosszul esett. Csak nem gondolt hűtlenségre, szőszegésre, meg arra, hogy nem küldök Magának egy példányt a könyvemből? Különösen fáj ez a mondat: „Azt se hiszem, hogy manapság téged kizárólag üzleti szempontok vezérelnek, nem voltál ilyen típusú végeredményben az én ismeretségem is lehet előnyös üzlet.” Én éppen az ellenkezőjét hallottam ki belőle. Pedig nem lehet szó pálfordulásról. Ilyen egyszerű és szomorú ez a kínosnak látszó ügy.

Velem nem történt baj, de történt mással. Egy hét múlva, okt. 23-án öngyilkos lett a legjobb barátom, Kamondy László, szintén József Attila díjas író. Húsz éves barátság fűzött össze bennünket, együtt voltunk jóban-rosszban. Laci három évvel idősebb volt; írói pályám kezdetén sokat segített rajtam okos tanácsaival, rátermettségével. Nemcsak a barátom volt, de a testvérbátyám is. Keményebb fiú volt – és éppen ő? Éppen ő, akiről mindig azt hittem, szilárdabban áll a lábán és az életben is jobban eligazodik. Ezt mutatta a látszat. Hetekre megbénított barátom pusztulása, nem volt erőm magyarázkodó levelet írni. Alighogy erőt vettem testvérbátyám elvesztésén, jött a másik hír: meghalt Kondor Béla festőművész 42 éves korában. Aurél bácsinak, azt hiszem, nem kell bizonygatnom, ki volt ő: talán a legjelentősebb egyéniség a középgenerációból. És ugyancsak a szűkebb baráti körhöz tartozott. És még ez sem volt elég. Egy hét múlva felakasztotta magát Juhász Ferenc költő felesége – jó néhány novellámat lefordította szerb-horvátra. Olyan sok volt ez nekem két hónap alatt, hogy nem törődtem semmivel, csupán azzal: vajon nem én következem-e?

Kedves Aurél bácsi, legyen szíves tekintetbe venni mindezt, amit elmondtam, s talán megbocsátja bűneimet. Ezek a bűnök nem szándékosak voltak – kezdve attól, hogy azon a vasárnapon nem látogattam meg Magát és levelet sem írtam... Talán egy hónapja kezdek magamhoz térni, ügyeimet intézni. Szerencsére, van néhány jóbarátom, a velem egykorúak, meg az idősebbek közül is, akik megéreztek, hogy a kis Szabó veszélyben van. Mellém álltak.

Most a könyvemről: noha a „Ne nézz hátra” anyagát Aurél bácsi jóformán ismeri, nagyon örülnék egy alapos ismeretetésnek, amely a Maga tollából jelenne meg a „Napló”-ban. Vagy bárhol másutt. Éppen ezért esett jól a másik (febr. 20-i) levele, mert nemcsak a megbocsátást éreztem belőle, hanem megírta nyíltan ezt a szándékát is. Hadd köszönjem

41 Vajkai Aurél (1903-1987) muzeológus, etnográfus. 1949-1955 között a veszprémi Bakony Múzeum alapító vezetője, majd igazgatója, 1955-től – 1965-ös nyugdíjazásáig – a múzeum tudományos osztályvezetője. A veszprémi Naplóban is publikálta írásait.

42 A „Ne nézz hátra” c. elbeszéléskötete.

43 Szabó István eladta az apjától örökölt családi házat.

meg már előre. Aurél bácsi úgy ismer engem is, Cserszeget is, hogy Magát bajosan tudnám megtéveszteni. Igaz, hogy az álság soha sem volt kenyerem. Sok hibám van, de kétszínűséggel nem áldott meg az Isten. Nincs is villám a Rózsadombon. Nem is lesz. Sorra kapom a szép, elismerő leveleket. Sommájuk: *csak tisztességesen érdemes írni*.

Gyorsan válaszolok Berki Violával<sup>44</sup> kapcsolatos kérdésére. „Egyszerű” a magyarázat. Amikor adtam neki egy dedikált példányt, jól elbeszélgettünk. Nem „nagymenő”, hanem igazi, beleélő művész; el is olvassa azt a könyvet, amelyet rábíznak. A „nagymenők” betelefonálnak a kiadóba, hogy miről szól ez a könyv? Aztán félóra alatt lekenik a borítót. Viola *megküzd* azért, amit alkot. Pedig nem dunántúli, hanem kiskunhalasi származék – mégis eltalálta Cserszeget, úgy, mintha itt nőtt volna föl. Az ilyen művészeket támogatni kell, ahol és ahogy lehet. Megérdemlik. Berki Viola bizonyára nagyon örülne, ha Aurél bácsi külön cikkben foglalkozna a könyvborítóval. S ha ezt a cikket is megkapnám, örömmel átadnám neki. Hiszen „szövetségesről” van szó!

A másik, súlyosabb kérdés, ami viszont énám vonatkozik: miért szerepel ebben a kötetben olyan kevés új alkotásom? Nos, ez már bővebb magyarázatot igényel. Nem titok Aurél bácsi előtt, hogy hosszú évekig súlyos mértékben ittam. Márpedig ez az alkotással nem fér össze. 1970 ősze óta tartozom Magának egy másik levéllel, amely az én gyászos cserszegi szereplésemmel kapcsolatos. Akkor szemtől-szembe láthatta, milyen mélyre taszított engem az alkohol, mennyire lealacsonyodtam és kivetkeztem ember-voltomból –, az íróiról nem is beszélve. Aurél bácsi *akkori* levelét nem találom (pedig megvan valahol!), csak hogy az én íróasztalom fiókjában igazi magyar rendetlenség van – és azt hiszem, a szégyen is eldugatta velem ezt a levelet. De a tartalmára jól emlékszem, még belátásra törekvő, megértést tanúsító hangjára is: jónéhány mentséget talált védelmemre. Viszont nem hiányzott belőle a csalódás, szemrehányás, sőt a csöndes, de jogos fölháborodás hangja sem. Pedig igazán lehetett volna mérgeesebb is rám, hiszen – ahogy dedikáciomban is megírtam – Magát tekintem első szellemi nevelőapámnak. És hol az az apa, aki nem dühös, ha a fiában csalódnia kell?

De utólag is hadd köszönjem meg az akkori bölcsességét és mértéktartását. Fáj, hogy annakidején legalább ezt nem tettem meg.

Nos: én meg az alkohol. Bonyolult ügy. Valóban mindig is veszélyes közelségben álltunk egymással. Átöröklés? A biológiában teljesen tudatlan vagyok, mégis állítom: nem lehet mindent az átöröklésre kenni. Nagyon olcsó, nagyon tetszetős fölmentés lenne. Igaz, hogy apám jócskán iszogatót, de sohasem a munkája és főként nem a jelleme rovására. (Magam mentségéül: ittasan nem nyúltam tollhoz s tudtommal eddig még hitványságokat sem követtem el.) Netán hajlam, labilis idegzet? Talán, talán, de ez sem megnyugtató válasz. Vagy egyszerűen rászokás, amely később alkoholizmussá súlyosbodik? Kétségtelen, hogy írói-művészi berkekben az ivás afféle „foglalkozási ártalom”. Ha két író találkozik és betér egy presszóba beszélgetni, a második (de gyakran az első) kérdés így hangzik: -- Mit iszunk? – Aztán az egyiknek elég egy fél konyak, de a másik folytatja, mindaddig, míg az erszénye, meg a fizikuma bírja. Ő az igazi alkoholista, őneki nem volna szabad meginnia az *első* féldecit. Mindenesetre, annyit bizvást mondhatok: az alkoholizmus nem bűnözés, hanem betegség. (Más lapra tartozik, hogy az iszákosság gyakran bűnözést is szül.) Józan időszakomban sokat forgattam magamban ezt a kérdés-gubancot. Tapasztalatból tudom, hogy az alkoholisták nagyobbik része – józan állapotban – gátlásos természetű, félszeg, ügyefogyott ember. Tehát az ital felszabadítja őket. Persze ebben a „felszabadulás”-ban nincs sok köszönet, mert többnyire szabadjára engedi a rosszabbik, elfojtott „én”-t is. Haj, de bonyolult a kérdés! Szavahihető ismerőseim szerint én a „jobb” iszákosok közé tartozom, nem törökzúzok, nem gorombáskodom, viszont össze-vissza beszélek mindenféle zagyvaságot. De egy józan ember számára ez is elég idegesítő lehet, sőt elviselhetetlen.

Viszont jó újsággal szolgálhatok Aurél bácsinak, éppen az itallal kapcsolatban: 1971 dec. 10-én letettem a poharat, és azóta egyetlen korty szesz nem ment le a torkomon. Irigylem a borozgató embereket, de nekem le kell mondanom róla, mert nem tudok mértéket tartani. Maradék egészségem érdekében is ezt kellett tennem. Rövidesen 15 hónapja lesz ennek a teljes absztinenciának. Azóta – az imperialista behatolás és fellazítás demonstrálására – csak coca-colát iszom. És jól megvagyok.

Mindez szép és jó, de Aurél bácsi nem használhatja fel a könyvemről tervezett ismertetésben. Amit elmondtam a kevés és új alkotás meg az alkohol összefüggéséről, az csakis *magánhasználatra* szól, annyit viszont közölhetek, hogy majdnem egy éve vesződöm régi, nagyszabású tervemmel: az 1957-1960 közé eső korszakot szeretném megírni, amikor a parasztság még – átmenetileg – egyéni úton járt. Tömérdek jegyzetem, töredéke van, csak az igazi megformálás várat magára. Ez a legnehezebb, ezzel gyürkőzöm. Nagyon szeretem a novella-műfajt, de a regényben is szeretnék bizonyítani<sup>45</sup>. A recenzió megírásánál Aurél bácsi leleményességére lesz szükség –, előre és látatlanban is elfogadom, amit majd ír erről a kérdésről. Még egy hosszú betegséget is ki lehet találni, végszükség esetén.

De a cikket legyen szíves majd elküldeni, hiszen a Maga bírálatait kamaszkorom óta, mindig fontosnak és találónak tartottam.

44 *Festő, grafikus; ő készítette a harmadik Szabó-kötet borítógrafikáját.*

45 *A regény nem készült el. A tervezett mű részleteit az Új Írásban novellák formájában publikálta.*

Némiképp ide tartozik: könyvtáros-barátaimtól értesültem, hogy a Veszprém megyei Könyvtár kiadásában, 1969-ben vagy 70-ben, megjelent egy könyv „Veszprém megye irodalmi hagyományai” címmel. Állítólag én is szerepelek benne. Ők sem tudták megszerezni, én sem. Aurél bácsinak bizonyára megvan ez a könyv; nem kaphatnám kölcsön egy időre? Azt, hogy birtokába jussak, arra nem is merek gondolni, hiszen nyilván kis példányszámban jelent meg.

Második levelében írja Aurél bácsi, hogy „jó volna, ha többet tartózkodnál Cserszezen”. Igen, jó volna, csak hogy nekem nincs kihez mennem. Családom régen kihalt, rokonaim is alig vannak és úgy vettem észre – még józanon is! –, hogy a terhükre vagyok. Ebből viszont nem kérek. Pedig még most, húsz év után is mindig otthon járok álmomban. Úgy igaz, ahogy Maga írta: „Végeredményben minden kitűnő írásod Cserszeget, embereit tükrözi.” Szerencsére, Cserszeg ellátott engem annyi útravalóval, hogy nem két, de három életre is futná.

S nem tudom miért, az új, a megváltozott Cserszeg nem tetszik nekem. Rideg és magába forduló lett, éppen most, amikor „közösben” él. Valamikor olyan volt, mint egy meleg fészek. Ne értsen félre, nem a hajdani és soha vissza nem térő ifjúságot hiányolom az újban. Nem. Rossz jeleket tapasztaltam, és én sem éreztem magamat jól. Ismétlem: ez nem az ifjúkor siratása. Viszont ahhoz jogom van, hogy őrizzem magamban a régit – noha mint konfliktuskedvelő írónak, bizonyára bő aratásom lenne, ha jobban szemmel tartanám a régi és az új életforma harcát. Vagy az átmenetet, a felemás megoldásokat. (Jó példa erre Borsosék háza, amit Aurél bácsi említett levelében. Sajnos ez a tünet megtalálható Tolnában, vagy Szabolcs-Szatmárban is.)

Hogyan él, mit csinál az én sokra becsült barátom, Szeles Józsi? Olvas-e, törődik-e magával szellemileg? Ha tíz évvel később születik, sokra vitte volna azzal a kitűnő agyvelővel. Aurél bácsi jól tudja, mennyire becsülöm őt emberi értékeiért. Mindig meglátogattam, és ővele beszélgettem a legszívesebben. Talán ő sem tartja elpazarolt időnek azt a néhány órát.

Rossz levélíró vagyok, de most nagyon belemelegedtem az írásba, igaz, nagyon sok volt a mulasztásom. És szívemből született ez a levél, nem udvariasságból.

Végül szeretnék gratulálni Terus néninek és Aurél bácsinak Zsófi nagyszerű házasságához. Ha legközelebb írnak neki Limába, tolmácsolják az én őszinte gratulációm is, jókívánságaimmal együtt. Van-e már kisunoka?

Törhetetlen egészséget és derűs életet kívánok mindkettőjüknek.

Sok mindenért köszönettel és tisztelettel

Szabó Pista

U.i. Nagyon jólesett Aurél bácsi felszólítása, hogy írjak a veszprémi Naplóba; idézem: „legyen ebben a lapban honi szerző is, ne csak mindig idegenek”. A jövőben igyekszem patrióta-hűségemet írásokkal is bizonyítani.

7.

Szabó István levele Papp Istvánnak<sup>46</sup>

1973. márc. 6.

Kedves Pistám!

Vasárnap óta nagyon aggódom érted. Vajon hogyan viselted el, azaz épen maradt-e a rádiótok, meg a szobaberendezés? (Vagy netán kint voltál a Népliget pályán, ahogy illik? Akkor még szörnyűbb lehetett.) Az a 6:0 engem is hazavágott, alig tudtam egy-két falatot vacsorázni. Hiába, mi még nem vagyunk elég edzettek, mint pl. az ETO szurkolók, mert az ETO is leszakított egy-két nagy ruhát, de azért ők jobban bírják. Igaz, voltak évek, amikor rettegtek az ETO-tól a nagy pesti csapatok!

De ez fáj, szinte megalázott ez a vereség. Mi történt a ZETÉ-vel? Csak nem kezdtek inni a fiúk a téli szünetben, mert fejükbe szállt a váratlan jó szereplés, meg az ajnározás? (Mindig a csapat körül lebzselő szurkolók rontják el a játékosokat, dicsőítő szövegeikkel.)

A múltkor, amikor fölvittem Nektek a könyvem, az őszi győzelemről beszélgettünk. – Beletiportuk őket a sárba! Azt a nagy Honvédet! – mondtad Te. Egy kicsit eszelős volt a tekinteted, mint egy igazi szurkolóé. De milyen eszelős lehet most, öregem? Sajnos, nincs lelkerőm egy részvétlátogatásra, én magam is rászorulnék. Hogy viselkedik Bereczky Laci, mutat legalább némi együttérzést? Neki könnyű, még az NBI B-ben sincs csapata.<sup>47</sup>

Viszont legyünk pszichológusok: a Honvéd fél éve készült erre, az egerszegi megaláztatás után. Sikerült a megtorlás.

<sup>46</sup> Papp István könyvtáros. Zalaegerszezen született. 1969-től 1982-ig az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjának igazgatója. Mint nemzetközi hírű könyvtáros szakember a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyetteseként ment nyugdíjba. Mind a ketten nagy ZTE szurkolók voltak.

<sup>47</sup> Bereczky László Nagyállón született, és akkor nem volt nyírségi labdarúgócsapat az I. osztályú bajnokságban.

De hátra van a Tarján, az ETO, a Tatabánya. Meg a Pécs. Akármelyik csapat elkaphatja Kocsisékat. És remélem, a Fradi is megteszi kötelességét. (Hazafias kötelességét.)

Mégis, mi történt vasárnap a ZETÉ-vel? Valóban rossz volt, vagy balszerencsés? Pistám, ha tudsz valamit, írd meg néhány sorban. Lacinak add át üdvözlétemet. Tudod, hogy kapott tőlem egy második állást<sup>48</sup>?

Hogy enyhítsem zalai fájdalmadat, egyebet nem tehetek, mint hogy egy arannyal bélelt borítékban küldöm el levelemet. Ezt azért hangsúlyozom, nehogy gúnyolódásnak vedd. Hiszen én is zalai volnék, de engem elszakítottak; azóta tudom, mit jelent székelyné lenni.

Szeretettel köszönt (most fájdalmas üvöltéssel) Pista

8.

Szabó István levelezőlapja Bereczky Lászlónak

Bp. 1973. ápr. 11.

Kedves Laci Komám, Jó Zászlótartóm!

Nem háládatlanság mián hallgatok küldeményed kézhezvétele óta (amelyet nagyon köszönök), hamarosan egy böhm nagy levél íródik Neked, immár tíz napja, de még nem likadtam ki a végére<sup>49</sup>. Abból majd megtudhatod, hogy „örületes figyelmed hány píz ér” és ha ennek utána is ilyen derékul állasz órhelyeden, milyen szép pályaút elé tekintesz. Node viszont: én meg arról értesültem, hogy bizonyos személyek nehéz pénzeket fizetnek azért, hogy Krisztus koporsóját őrizhessék – sőt a tolakodóbbja konvertibilis valutát lebegtet a tétovázó hatósági személyek orra előtt. Fontoljuk meg, elvtársam! Apropó: mi van a hatezer forintommal és a díztávírral? Ezért fundáltam én ki Neked a jobbnál-jobb bizniszeket? Ma kaptam levelet Domokos Matyitól, nem lehetetlen, hogy a Tiszatájba ír egy kiadósabb portrét Mr. Szabóról<sup>50</sup>. Alföldy Jenőket piszkosul letoltam, kenyéradó főnökeivel együtt<sup>51</sup>. Szelíd gyerek vagyok én, de most nem tudtam féken tartani magam, a butaság felbőszít és agresszívvá tesz. Egy nap múlva tudtam meg, hogy Jenőke jól megkapta a beosztását Nagy Lászlótól is. A butaságot cíanozni kell. Te is így cselekedj, Barátom! Még egyszer köszönet. Szeretettel üdvözlő: Szabó Pista (von und zu Cserszeg)

9.

[Szabó István levele Bereczky Lászlónak]

1973, húsvét

Lacikám, nagy szükségem lenne egy könyvre. Ha latba vetnéd befolyásodat, talán meg tudnád szerezni számomra. Tavaly ősszel jelent meg a Medicina kiadásában. Címe: Peteházi Ödön – Makkos Mária: A kétkezi miskarolástól a tudományos ivartalanításig, 1972.

Ha szükséges – sőt, szerintem nélkülözhetetlen – Papp Pista támogatását is meg kell nyernünk a nevezett mű felkutatására, nem kevésbé annak megszerzési módjára is életképes tanácsot tudna adni. Összetartozásunkat szépen dokumentálná ez az akció.

Krisztus feltámadt!

10.

[Szabó István levele Papp Istvánhoz]

Pest Buda 1973 ápr.22.

Kedves Pistám,

igen nagy szorongások és még nagyobb balsejtelmek közepette írom Neked ezt a levelet, húsvét megszentelt napján. Miért a pánik? Egyre-másra győzünk<sup>52</sup>. Ennek rút vége lesz, valahol már szabják nekünk a kétsoros zakót. Vagyis a ZETÉ-nek. Így volt ez a fociban, mióta világ a világ, s különösen így van ez az Árpádház kihalása óta -, hidd el, öregem, én tanultam történelmet. Mohács még ezután következik. A 6:0 nem az volt<sup>53</sup>. Nem ártott volna, ha a győzelmi soro-

48 Az egyik humoros levelében Szabó kinevezte Bereczkyt a „sajtófőnökének” (ti. hogy a könyvéről szóló kritikákat szerezze meg és küldje el neki.)

49 Szabó István leghosszabb levele. Megjelent: Holmi, 2008.

50 Domokos Mátyás csak az 1980-as évek végén írta meg a Tiszatájnak a Szabó Istvánról szóló hosszabb tanulmányát.

51 Alföldy Jenő a „Ne nézz hátra” kötetről dicsérő, de az író szerint a novelláit egészében félreértő kritikát jelentetett meg az Élet és Irodalomban.

52 Ti. a ZTE

53 Id. a 7. sz. levelet.

zat idején egy jól elrejtett magnószalagra veszed az ellenség (Bereczky) hangját. Szinte hallok száználmas érvelését; igyekezett vetélytársainkat – még a Tatabányát is a Rakamazi Gátór SE szintjére degradálni. És hogy... „bolondnak áll a szerencse”, meg effélék. Sajnos, Laci barátomnak hamarosan megnő a mellbősege, t.i. rossz előérzeteim vannak. Ám érjen bennünket akárminő csapás, tűrjük el ezt a kedvenc tekintetes úr nyugalmaival<sup>54</sup>. Ő is szépen kívártá az 1867-et, közben jól megdolgozta az osztrákok idegeit. Húsz bécsi jogász (udvari tanácsos) bifláza a magyar történelmi jogot, ellentmondásokat vetettek, hogy a felséges Udvar sarokba szoríthassa a kutya magyart. Deák Ferenc pedig nyugodtan malmozott a pocakján. És végül? A húsz tanácsosból 16-ot le kellett százalékolni, alkalmatlanná váltak mindennemű szellemi munkára. És ha nincs kiegyezés, nincs Új Könyvek<sup>55</sup> – a nyírségi bujnyik<sup>56</sup> máig is gyűjtögető halász-vadász életmódot folytatna, szabad szombaton pedig nem riadna vissza egy kis útonállástól sem. – No, jó. Én tudom, hogy a ZETE meg nem a Bayern München, és Bita sem azonos Gerd Müllerral – de hogy illetéktelen egyének tépdessék díszes tollainkat, az megengedhetetlen. Megtépdésik majd amúgy is. De ez a masszív 8. hely nagyon szép. Öt ponttal vezetnek a Tarján előtt! Tedd a jobb kezdet a bal szívedre, István: hitted volna ezt szeptemberben? Én azt hittem, a ZETE lesz a közneveltség, a szégyenfa. Lám, sohasem szabad kicsinyhitűnek lenni!

Kérdezed, barátom, hogy milyen mellékálláshoz juttattam Bereczky szerkesztő urat? Kineveztem nemzetbiztonsági főtanácsadónak.<sup>57</sup> Zseniális dobás volt. Bár megvallom, nem én fundáltam ki: egy Machiavelli nevezetű olasz úriember tanácsát követtem. Ő mondta, hogy így kell akcióképtelenné tenni az ellenséget. Kinevezni, bevonni, fölfelé nyomni! Lászlónk most szorult helyzetben van: túljártam az eszén. (Bár azt hiszem, még nem jött rá.) Nekem most nincs egyéb dolgom, mint az ő tájékoztatóit a visszajára fordítani és arra ügyelni, mit ne csináljak. A legbölcsebb, ha semmit sem csinállok.

De azért el kell ütni az időt valamivel, Pistám, így tehát ellátogatok Egerszegre – ha ezek adnak beutazási engedélyt Zala Autonóm Tartományba. T.i. engem, mint elszakítottat<sup>58</sup>, nagyon szemmel tartanak, nehogy bensőséges kapcsolatokat építsek ki az óhazával. Öregem, én tudom, milyen a székely sors! Én majd Lenint olvasom a fejükre – meg azt, hogy szégyen, gyalázat, meg nem láttam az első (és még egyetlen) magyar skanzent, a Göcseji Múzeumot! Szerencse, hogy már ifjúkoromban olvastam Gönczi nagy monográfiáját. (De akkor még Egerszegre írtuk a kérvényeket. Most pedig – kimondani is szörnyű – Veszprémbe.)

Pistám, az Úr legyen Veled. Krisztus feltámadt.  
Szeretettel ölel: Szabó Pista

U.i. Lacival közöld, Nagykovács május 1-jén a Minisztertanács rendelete szerint nagyközségi rangra emelik, a feudalizmus korában szerzett elévülhetetlen érdemei elismeréséül.<sup>59</sup>

11.

Levél Bereczky Lászlónak.]  
Nb. Laci Elvtárs!

Zugló Autonóm Terület, 1963. ápr. 22.

Gyorsan, a „nagy levél”<sup>60</sup> előtt válaszolok leveledre: van egy szusszanásnyi időm.

T.i. nagypénteken fogtam három vetési varjút a maglódi Werbőczy M.G. Tsz. ugarján. Azokat főzögetem, „húst minden magyar író asztalára” - jelszóval. Ma már húsvét napja van, d.u. 3 óra és a varjaim mintha puhulnának. Nem csoda, két nap, két éjjel főni egy kuktában! Éjszaka föl-fölhúztam a veckert, új vizet töltöttem alájuk, majd tovább szenderegtem, csendesesen fohászokodván a gondviselő Úristenhez. Most már szép szürkésfekete, vagy feketésszürke a bőrük, könnyen meglehet, hogy éjfél tájban találhatok magamnak. (Azt hiszem, nagyon stílusos varjút enni éjnek évadján.)

54 Utalás a zalai Deák Ferencre.

55 Ld. 11. sz. lábjegyzetet.

56 Utalás Bereczky nyírségi származására.

57 Szabó Bereczkyt egy leendő, „igaz bolszevista” állam magas posztjára állította. Ld. még a 23. sz. jegyzetet.

58 Utalás: Cserszeztomaj, Szabó szülőfaluja, akkor Veszprém megyéhez tartozott.

59 Nagykovács – természetesen – város volt; a középkorban, egy ideig megyeszékhely is.

60 A „nagy levél”: Szabó Istvánnak a Holmiban (2008) közölt levelei közül az utolsó (Bereczky Lászlónak).



Mellbevágott a hír, hogy Solymár megsarcoltatása szinte keresztülvihetetlen.<sup>61</sup> Ez igen fájdalmas egy végvári embernek, (gondolom, nemkülönben a Partium-belieknek<sup>62</sup> is). Nem gondoltam a helyi népesség illetően való – és történelminek mondható – átalakulására. „Meváltozott az etnikum szerkezete”, így mondják ezt jobb helyeken. Más után kell néznünk.

Nincs ott egy festői szakadék? Egyelőre azt lehetne mutogatni a solymáriaknak (á 20 Ft-ért); mint Ostap Bender<sup>63</sup>, ő is megmagyarázta egy kisváros lakóinak, hogy nem tudják, milyen szépség közelében élnek, időtlen idők óta. Igaz, Te nem tudsz olyan könnyen kereket oldani, mint a „török alattvaló”, mert helyhez kötött ember vagy, ingatlantulajdonos, aki sztyeppei flórát akar meghonosítani egy európai kultúrtájon. Hogy „otthon érezze magát”. A faunára nincs gond: elég, ha odaállsz a telek közepére. (Ezt azért kaptad, mert újfent tiszteletlenül nyilatkoztál a ZETE teljesítményéről, poroszlóid szolgalelkű vihogásának következtében.) Szóval leláncolt egyén nem táncolhat. Lehet, hogy tanácsagnak is megválasztottak! Mert ilyenek a „svábok”: kiszaszerolták, hogy itt egy prominens kutyamagyar üti-veri a Kerekhegyet – ebből meglehet valamikor a haszon!

Ne engedd, pajtás, hogy behúzzanak a csőbe. Mert úgy nem lehetünk többé elvtársak. No de, hátra van a legfontosabb: a BIG BUSINESS.

Egy kicsit rázós, egy kicsit meredek, de hátha beüt. (Látod, én nem csüggedek.) Neked csak végre kell hajtanod, amit mondok. Látatlanba is lefogadom, mert tudom, érzem, hogy „derék németjeid” ma is szívesen járnak külön kocsmába. Nemzetiségi politika? Ugyan, kérem! Ők ma is szeretnek maguk között lenni. És az igazi Város: a drága, messi Stuttgart<sup>64</sup>. Mi a teendő, László? Kifigyeled, melyik vendéglátó ipari üzemegységbe járnak a legbuzgóbban. Este 11 óra felé, amikor már jócskán megöntözik híg magyar sörrel sűrűnémet bánatukat, Te betoppansz közéjük, mint egy pompás magyar hiúz (elnézést, bele kell kukkantanom a kuktába, hátha leragadtak a varjaim és igazam volt, megint elfőtt alóluk a víz), – kiszemeled az idősebbek, az 50-58 évesek társaságát, egy körre ne sajnáld a költséget. A vállalkozás mindig befektetéssel jár.

Aztán halkán dúdolni kezded a Horst Wessel Lied-et<sup>65</sup>. Először csak ketten-hárman figyelnek föl, aztán egyre többen. Leteszik a sőrüket. Az ádámcsutkák alá-föl, föl-alá lifteznek és könnybe lábadnak (sic!) a becsületes (ehrich) volksbundista<sup>66</sup> szemek. Egyvalaki bátortalanul csatlakozik a Lied-hez. Majd egyre többen. És egyre bátrabban. Harsog a vendéglő, Te pedig hagyj abba az éneklést, de nyomban. Mert egy csángó, aki tegnap verte el a fizetését, és most piszkosul meginna egy üveg Kinizsit<sup>67</sup>, figyel. Figyel, agyveleje őrült tempóban működik. Ha hinnének neki a rendőrségen, nemsokára zsenge gumibotok vernék a taktust a Horst Wesselhez. De hát jól tudják ott, kicsoda-micsoda ez a Gergő.

Te pedig az éneklés szünetében elpottyantod, hogy jártál „odakint”, mármint Franz Joseph Strauss királyságában<sup>68</sup>. Egyetlen dolgot várnak az elszakított németiségtől; egy szóban elmondható: HŰSÉG. Ettől a svábjaid teljesen becsavarodnak: ez a varázsige. Mellesleg megemlíted, hogy egy korszerű nyárilakot szeretnél a telkedre, de nincs ez, nincs az, nincs semmi. És állandóan Nyugatra kell utazgatnod. Ők mindent megértenek. Tudni kell, hogy a sváb szeret is, tud is építkezni. Mindenhez ért. Félév alatt egy félmilliót érő villát kapsz tőlük, „jószozszedi szívességből”. Igaz, hogy minden téglát lopott, de kit érdekel? Íme, a BIG BUSINESS. Nos? És ha még egy táblát is kiteszel, hogy I d e g e n e k n e k t i l o s a g y e r e b e, Te leszel a kerekhegyi félisten. A sváb mindennél jobban tiszteli az ilyenfajta táblákat.

Laci testvér, köszönöm a meghívást telekségedre. A gonosz nyár beállta előtt föltekintem (sic!). Megbeszéljük. Persze olyankor mennék, amikor az agrárius munkák szünetelnek, bár egy kert... De komisz érzés lenne, ha egy bazi nagy csákányt találnék a markomban; Te szereted megdolgoztatni az elmélázó széplelkeket, davaj kicsi robot<sup>69</sup> – alapon. De én évekig magyar tanácsadó voltam a Szovjetunióban, és ládd-e, hogyan kikupálódtam! Azt hiszem, Te is használt vennéd szaktudásomnak, éleslátó javaslataimnak.

61 *Bereczky akkoriban vett egy köves telket és egy kis nyaralóházat a Solymárhoz tartozó Kerekhegyen. Egyik korábbi, szellemesen ironikus, humoros levelében Szabó (ld. Holmi, 2008) arról „értekezett”, hogy a helyi svábokat miként kellene barátjának csapádba ejtenie és ezzel pénzt szerezni. Ez a levél tulajdonképpen annak a folytatása.*

62 *Nagykálló a Partiumhoz tartozott.*

63 *A nevezetes Ilf-Petrov regény (Tizenkét szék) szélhámos hőse.*

64 *A 18. századi sváb telepések java része Baden-Württembergből jött; Stuttgart ennek a szövetségi államnak a fővárosa.*

65 *Német, nacionalista jellegű dal; a náci időkben volt különösen népszerű.*

66 *A Volksbund: a magyarországi németiségnek a nemzetiszocialisták (nácik) által szervezett egyesülete.*

67 *Abban az időben Nagykanizsán gyártott sörfajta.*

68 *Bajor politikus; abban az időben Bajorország (NSZK) tartományi miniszterelnöke.*

69 *A kifejezés a szovjet katonák elterjedt szólására utal: „kis munkára”, néha hadifogságba gyűjtötték, fogdosták össze 1945-ben az embereket.*

Most pedig búcsúzom. A varjak megfőttek, táplálkoznom kell. Féld az Istent, felebarátom, és tiszteld a ZETÉ-t.  
Szeretettel ölel: Szabó tekintetes úr

U.i. A TV csakugyan csinál egy egyórás filmet piszkozataimból, de nem a Lázadó-ból<sup>70</sup> (azt nem tudják megcsinálni), hanem négy olyan novellából, ami négy fal (ill. három) között forgatható. Kevés a píz, azt mondják. Egyébként minden jó nekik, megfilmesítenének egy sült keszeget is, de odabent. Mintha nem az övék lenne az ország. Záhonytól Hegyeshalomig.

12.

[Szabó István levele Bereczky Lászlónak]

Budimpesta, anno 1975. júliális 6.

Nagyságos Berczky óbesternek, aki nem sturmführer! Hanem A KÖNYV hadának csőre töltött golyóstollú vezénylője<sup>71</sup>!

(Írá egy kósza és csapongó szabadharcos, ki is neveztetik Istvánnak és Szabónak, mind közönségesen!)

Milly' fertelmes lassan telik az idő! Még csak egy esztendeje meg két hónapja, hogy Tekegyelmed írásba tett eszeségén el-ámuldoztam. Illik, nem illik, én emígy végeztem magamban. Nagyságod levelét, üdőnek előtte bár, de megválaszolom, mert ilyen a türelmetlen ifjonc. Ilyen a magabízó gyerekeMBER! Hogytalán magára haragítja a nála hatalmasbakat? Mit neki eme félelem!

Lássuk tehát!

Amit Tekegyelmed szemügyre vett a Látóhatár peremén, annak idején, az bizony más módi, mint amit megszokott tüllem óbester uram.<sup>72</sup> Eleddig két kézre fogtam a kardot, úgy vágtam, nyestem, aprítottam a nádat, emitt a kües Balaton partján. Majd gondolék egyet üdövel. Minek ez az inatszaksztó, rosseb rágta, fene nagy buzgalom? Hátha villog ez a kard fél kézben is?!

Villogott bizony -, Tekegyelmed levélbeni felröffenése a tanúságom. Hahogy játszódtam, úgy sikeredett, de a játszódo gyerek homlokát is befuthatja gyöngyösen a veríték. Be ám. Csakhogy mi a fontos? Ne a veríték, hanem a játék adta mosoly legyen győzedelmes.

Úgy, úgy. Belémkarolt az Isten, vagy a hónom alá nyúlt? Segítségét nem tagadhatom. Megértette ő, hogy inget akarok váltani. De nomármost, óbester nagyságos uram, Nagyságos óbester von und zu Bereczk.

Először szólnék Keszthely mező- és víziváros rég' porladó derék németajkú jöttmentjeiről. Még az eleim verték agyon őket, több felvonásban az Árpád-házi királyok óta, később töröknek nézték őket, mint Thury György uram, Nagyvázsony várának ura, ki is könnyű lovas hadát rájuk ereszté. És még megannyi véres tréfa – gondolom, ez lehet tápláló földje a humornak, melyet Tekegyelmed oly nagy csudálkozással és bostonkodással fogad.

Ennyit a gumorról, bár nem az, noha annak mutatzi magát.

De hogy komolytalankodnánk a pópista hittell? Meglehetés bár Tekegyelmedet igen magasra emelé a sorsa, de hitét, a reformáta vallást meghagyá a földön, miként az ágostait is. Az én kátolikus (sic!) egyházam egyetemes és nagyerejú, megbírja, sőt megköveteli az trufát, míg pediglen az reformáta, magyarul kálvinista vallás csak olyan vidéki vergődés, jajongás – mert e hiten lévő parasztkok akkor is jajgatnak, midőn malacot lopnak, hogy lármájukkal hallhatatlanná tegyék a kised állatka sivalkodását.

A minapában igencsak melldőbentő látványnak voltam tanúja. Menék hazafelé a Fogarasi úton<sup>73</sup>, midőn utóért engem egy csordányi fölönülő. Nagy tábla-irományt tartottak a magasba, melyen is ez állt.

T ö b b k ö n y v t á r o s t a H o l d b a !<sup>74</sup>

Alig ámuldoztam éppen csak elegendőt, amidőn közeledett felém – bár az úttesten – az ellenhorda. Táblát emeltek a magasba ők is:

<sup>70</sup> Szabó első kinyomtatott novellája, amely 1954-ben, az Új Hangban, illetőleg az „Emberavatás” című antológiában (1955) jelent meg. Első kötetének címadó írása.

<sup>71</sup> Utalás arra, hogy a címzett az „Új Könyvek” felelős szerkesztője volt.

<sup>72</sup> Szabó pályájának utolsó szakaszában új tónusú novellákat kezdett publikálni.

<sup>73</sup> Szabó a zuglói Varga Gyula András parkban, egy lakótelepi lakásban élt.

<sup>74</sup> Alig több mint fél évtized telt el az amerikaiak első Holdra szállása óta.

Ló f a s z t!

Több háztájit<sup>75</sup> a könyvtárosoknak!

Mehettem haza elmélkedni, étlen-szomjan. De hahogy megérti-e a könyvtáros népet Tekegyelmed, óbester uram, alázatos gyalog hívének elméjét megvilágosítani ne mulassza! Jóllehet fölsismerni véltem jó néhány arcot a könyves seregből, nevén is nevezhető arcokat, mégis, kihez fordulna jó szóért egy szabadharcos? Vezénylő urunkhoz!

Az én Istenem tartsa nagy böcsben Tekegyelmedet.

istenban don Szabó  
gyalogtalpas

U.i. Ma 1975. július 6-át írunk, vasárnap délelőtt tíz órát. Kisdéd konyhamban egy spékelt antilop rotyog a jó venyige tűzön. Óbester uram bötsületes levelét igencsak várom a legközelebb vasárnapig.

<sup>75</sup> *Tsz-tagok magánművelésű földjei.*



Heitler László: Bakony (I. Ars Pannonica)